

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

01/93

(Afgesloten 051400 JAN 1993)

Bosnië-Herzegovina

De strijd in Bosnië-Herzegovina zet zich op vrijwel hetzelfde niveau voort. De gevechten vinden onveranderlijk voornamelijk plaats in de omgeving van Sarajevo en de noordelijke Sava-vallei. In het laatstgenoemde gebied blijven de Kroaten erin slagen verkeer langs de voor de Serviërs vitale oost-westcorridor te belemmeren. Bescheiden terreinwinst voor de Moslims werd gemeld uit het oosten van de republiek. Zij zouden vanuit Gorazde tegenaanvallen uitvoeren op steden als Foca en Kalinovik, die in Servische handen zijn.

Er zijn aanwijzingen dat de Bosnische strijdkrachten, die in de praktijk vooral uit Moslims bestaan, eenheden hebben samengetrokken in de omgeving van Sarajevo met als doel te proberen het Servische beleg rond die stad te doorbreken. In dit verband is vermeldenswaard dat de president van "Joegoslavië", Cosic, de Secretaris-Generaal van de VN heeft gewaarschuwd dat Belgrado de verantwoordelijkheid afwijst voor de gevolgen van een dergelijk offensief. De afgelopen weken hebben "Joegoslavische" topfunctionarissen herhaaldelijk gezinspeeld op de mogelijkheid van hernieuwde militaire betrokkenheid bij de oorlog in Bosnië-Herzegovina als de Servische belangen in die republiek ernstig zouden worden bedreigd. De waarschuwing van Cosic lijkt een impliciete onderstreping van dit dreigement.

Overigens hebben Bosnische media gemeld dat de "Joegoslavische" luchtmacht de afgelopen dagen bombardementen heeft uitgevoerd op door Moslims beheerste steden in oost-Bosnië. Deze meldingen kunnen niet worden bevestigd en dienen vermoedelijk met name politiek-propagandistische doeleinden. Zij onderstrepen echter dat de waarschuwing van Cosic geen loos dreigement is.

Vorige week is gemeld dat een Bosnisch-Servische militaire colonne zich over wegen in Servië in de richting van de Bosnische plaats Bratunac begaf. Kennelijk maken de Bosnische Serviërs gebruik van Servisch grondgebied bij hun verplaatsingen in het kader van de vijandelijkheden in oost-Bosnië. Daarnaast zijn er, hoewel "Joegoslavië" formeel stelt niet bij de oorlog in de oostrepubliek betrokken te zijn, sterke aanwijzingen voor -met name logistieke- steun van Servische zijde voor de Bosnische Serviërs.

Zoals reeds eerder gemeld, zijn er in de Kroatische exclave rond Dubrovnik, in het Dalmatische kustgebied, beperkingen van kracht op de bewegingsvrijheid van leden van de EG-waarnemersmissie. Het hoofd van die missie heeft het vermoeden uitgesproken dat deze beperkingen verband houden met de activiteiten van reguliere Kroatische eenheden in het zuidoosten van Bosnië-Herzegovina, die de Kroatische autoriteiten op deze wijze willen onttrekken aan internationale waarneming. Overigens lijkt het weinig twijfel dat dergelijke Kroatische eenheden niet alleen in Herzegovina, maar ook in noord-Bosnië bij de strijd betrokken zijn.

Internationale vredesinspanningen

De conferentie onder VN- en EG-auspiciën tussen de strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina, die op 2 januari is begonnen, is gisteren opgeschort tot 10

[REDACTED]

januari. In de komende dagen zullen de internationale bemiddelaars Vance en Owen proberen de Serviërs en de Moslims te bewegen in te stemmen met het door hen gepresenteerde ontwerp voor een politieke oplossing van het conflict in die republiek. Dit ontwerp gaat uit van het behoud van de eenheid van Bosnië-Herzegovina, maar met een hoge mate van autonomie voor een tiental, grotendeels op etnische basis te vormen, provincies. Deze provincies zullen echter niet het recht hebben om zelfstandig externe betrekkingen aan te knopen of een eigen defensie-politiek te voeren. Het gebied rond Sarajevo dient volgens Vance en Owen te worden gedemilitariseerd en een speciale status te verkrijgen, in het kader waarvan alle drie de etnische groeperingen inspraak zullen krijgen in het bestuur van deze regio.

Tot op heden hebben alleen de Bosnische Kroaten hun instemming met het ontwerp betuigd. Dit hangt samen met het feit dat de aan de Kroaten toebedachte delen van Bosnië-Herzegovina min of meer overeenkomen met de door hen -zowel militair als etnisch- gedomineerde delen van de republiek. Ook kan een rol spelen dat de Kroatische leiding rekening houdt met de mogelijkheid van een heropleving van de strijd in Kroatië zelf na het eventuele aflopen van het UNPROFOR-mandaat in maart 1993. Zoals reeds eerder gemeld, is het denkbaar dat de Kroatische regering daarna gewapenderhand haar gezag over de "Servische" gebieden in de republiek wil herstellen.

De Kroatische opstelling zou kunnen leiden tot een verbreking van het samenwerkingsverband met de Moslims tegen de Servische agressie in Bosnië-Herzegovina. Zoals reeds eerder gemeld, geven de Kroaten de voorkeur aan een grote mate van decentralisatie van gezag in Bosnië-Herzegovina, vermoedelijk met als uiteindelijk doel de door hen gedomineerde gebieden feitelijk of formeel aan te sluiten bij Kroatië. De Moslims, die blijven vasthouden aan het behoud van de eenheid en een sterk centraal gezag in Bosnië-Herzegovina, hebben herhaaldelijk de vrees uitgesproken dat de Kroaten, in weerwil van het samenwerkingsverband, zich op een voor hen opportuun moment zouden onttrekken aan de strijd. De snelle instemming van de Kroaten met het ontwerp van Vance en Owen lijkt erop te wijzen dat de vrees van de Moslims niet ongegrond is.

De Bosnische Moslims wijzen met name de vorming van provincies op etnische basis af. Dit houdt verband met het feit dat zij, hoewel zij bijna de helft van de Bosnische bevolking vormen, sterk over het land verspreid leven, zodat zij in het ontwerp van Vance en Owen slechts een onevenredig klein deel van Bosnië zouden verkrijgen. Er is derhalve voor hen, ook wanneer de Kroaten zich daadwerkelijk aan de strijd zullen onttrekken, geen enkele aanleiding om in te stemmen met het voorstel van Vance en Owen, ondanks de te verwachten negatieve gevolgen in de internationale publieke opinie.

Onverminderd is het in het belang van de Moslims de gevechten voort te zetten en te proberen een internationale militaire interventie uit te lokken. Hiertoe dienen zich op korte termijn diverse mogelijkheden aan. Zo is het, indien het overleg in Genève definitief zou mislukken, zeer waarschijnlijk dat de Veiligheidsraad zal besluiten tot actieve maatregelen om de naleving van het verbod op militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina af te dwingen. Dergelijke maatregelen kunnen escalerend werken, niet in de laatste plaats omdat (Servische) represaille-maatregelen tegen VN-, EG- of UNHCR-personeel elders in het voormalige Joegoslavië tot de mogelijkheden behoren. Verder moet worden benadrukt dat een groot aantal islamitische landen in december nieuwe initiatieven ten gunste van de Bosnische Moslims heeft aangekondigd, indien de VN-vredesinspanningen vóór 15 januari a.s. geen aanwijsbare resultaten hebben opgeleverd. In dat verband werd ook de mogelijkheid genoemd van militaire bijstand aan de Bosnische Moslims. Het is echter daarnaast denkbaar dat de Bosnische Moslims hun pogingen

[REDACTED]

zullen intensiveren om incidenten te creëren waarbij VN-militairen betrokken zijn.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft in een eerste reactie laten weten dat de Bosnische Serviërs blijven vasthouden aan hun recht om de door hen gedomineerde gebieden onafhankelijk te verklaren. Dit lijkt erop te wijzen dat zij ook niet zullen instemmen met het voorstel van Vance en Owen. Het is echter geenszins uitgesloten dat Karadzic deze opstelling onder internationale politieke druk zal modificeren en uiteindelijk toch het voorstel zal onderschrijven.

Servië/Montenegro

Er bestaat grote onzekerheid over de politieke status van federaal premier Panic. Enkele dagen na de algemene verkiezingen in "Joegoslavië", die winst opleverden voor de socialistisch/nationalistische stromingen, namen beide huizen van het federale parlement een motie van wantrouwen tegen Panic aan. Overigens was deze motie, een initiatief van de extreem-nationalistische Radicale Partij (de "Chetniks"), reeds enkele weken tevoren ingediend.

Opmerkelijk was dat de Montenegrijnse afgevaardigden in het Hogerhuis, die in november hadden geweigerd in te stemmen met een eveneens door de Chetniks voorgestelde motie van wantrouwen jegens Panic, nu wel tegen de premier stemden. Dit houdt mogelijk verband met het feit dat het parlement vice-premier Kontic, een Montenegrijn, aanwees als opvolger van Panic. Hiermee zou tegemoet worden gekomen aan de eis van de Montenegrijnse leiding om uitvoering te geven aan de Grondwetsbepaling dat een Montenegrijn in beginsel federaal premier moet zijn indien de president uit Servië afkomstig is.

Panic weigert echter af te treden met als argument dat alleen de president de bevoegdheid heeft om een premier te benoemen. Waarschijnlijk zal in deze kwestie meer duidelijkheid ontstaan wanneer het parlement medio januari in zijn nieuwe samenstelling bijeen zal komen om een nieuwe president te benoemen. Cosic heeft erop gezinspeeld dat hij niet in aanmerking wenst te komen voor een nieuwe ambtstermijn in verband met de socialistisch/nationalistische dominantie in het parlement.

Kroatië

Het opperbevel van UNPA-noord (Banja) maakt melding van versterkingen van de Servische (para-)militaire organisaties in de UNPA. De Serviërs stellen bevreemd te zijn voor een op handen zijnde Kroatisch offensief tegen de UNPA, dat met name tegen de aangrenzende Krajina (UNPA-zuid) zou zijn gericht. Daarbij beschuldigen de Serviërs VN- en EG-waarnemers ervan de voorgenomen aanvalsroutes voor de Kroaten te hebben verkend. Er zijn geen concrete aanwijzingen voor een aanstaande Kroatische militaire actie in de richting van Banja of de Krajina, maar het is zeer goed denkbaar dat de Servische vrees verband houdt met de bovenvermelde Kroatische voornemens voor militaire acties tegen de UNPA's na maart 1993. Dat de Serviërs de internationale waarnemers beschuldigen van collaboratie met de Kroaten is opmerkelijk, zeker in het licht van beschuldigingen van de Kroatische autoriteiten dat UNPROFOR door zijn aanwezigheid feitelijk het Servische gezag in de UNPA's consolideert en zich derhalve pro-Servisch opstelt.

Ook uit UNPA-oost (oost-Slavonië) worden toenemende spanningen gemeld, met name uit het door het Russische bataljon gecontroleerde gebied. Volgens meldingen van de EG-waarnemersmissie was er met name in die delen van oost-Slavonië waar de Serviërs de minderheid vormen, sprake van Kroatische provocaties, die in een aantal gevallen hadden geleid tot vuurgevechten met Servische ordediensten. Vermoedelijk houdt dit Kroatische optreden verband met de interne druk op president Tudjman om maatregelen te treffen die de terugkeer van de Kroatische

[REDACTED]

vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in met name oost-Slavonië mogelijk moeten maken.

Conclusie/vooruitzicht

Waarschijnlijk zal de huidige onderhandelingsronde in Genève stranden op de weigering van de Bosnische Moslims om in te stemmen met een verregaande decentralisatie van gezag in Bosnië-Herzegovina en met de vorming van provincies op etnische basis. Ondanks de breuk die zich tussen de Moslims en Kroaten aftekent en die vooral verband houdt met het feit dat de Kroaten feitelijk de gebieden toegewezen krijgen die zij militair en etnisch domineren, is het onverminderd in het belang van de Moslims om de strijd voort te zetten en te proberen een verdoergaande buitenlandse militaire betrokkenheid uit te lokken. Indien de belangen van de Bosnische Serviërs ernstig bedreigd lijken, is een hernieuwde militaire betrokkenheid van "Joegoslavië" bij het conflict in Bosnië-Herzegovina niet uitgesloten.

Er is sprake van een impasse in de "Joegoslavische" politieke top, die echter naar verwachting op korte termijn met het aantreden van het nieuw gekozen federale parlement zal worden opgelost. Gezien de socialistisch/nationalistische dominantie in dit parlement moet worden aangenomen dat de conservatieve politiek van de huidige (en herkozen) Servische president Milosevic, ook op federaal niveau een aanzienlijke impuls zal krijgen.

Ook in Kroatië is sprake van spanningen, die onderstrepen dat rekening moet worden gehouden met een heropleving van de gevechten na maart 1993, als het UNPROFOR-mandaat zal zijn afgelopen.